

Florence Nightingale op het Hoornbeeck College

Hoe Engels ongedacht boeiend werd

MBO-studenten die genieten van Engels zijn eerder uitzondering dan regel. Voor velen hoort dat vak er gewoon bij om voldoende studiepunten voor hun beroepsopleiding te krijgen. Aline Roosink slaagde erin studenten van de opleiding verpleegkundige¹ zo betrokken te maken dat de drempel om Engels te spreken even verdween. Het lezen van teksten ver boven hun niveau lukte zonder problemen. De motivatie om mooie brieven te schrijven was ongekend hoog. En de studenten? Achteraf bleken ze niet eens door te hebben gehad dat ze bezig waren met leren, laat staan met Engels.

Engelse lady die verpleegkundige wilde worden

Op de lerarenopleiding Engels van Driestar Hogeschool kreeg Aline Roosink de opdracht om voor haar studenten, verpleegkundigen in opleiding aan het Hoornbeeck College te Apeldoorn, een exemplaar te ontwikkelen waarbij de voertaal grotendeels Engels was. Geen gemakkelijke taak. Daar kwam nog bij dat ze de enige uit de groep docenten in opleiding was met een baan in het beroepsonderwijs. Haar eerste kennismaking met exemplarisch onderwijs had haar bovendien kritisch gemaakt: zou ze haar studenten op deze manier aan het werk krijgen? Ze moest het nog zien.

Niettemin beet Aline zich vast in de opdracht die ze binnen de minor exemplarisch onderwijs kreeg. Ze vertelt: 'Een onderwerp op het snijvlak van verpleegkunde en Engels vond ik vrij snel in Florence Nightingale. Deze Engelse lady heeft de fundamenten voor de moderne verpleegkunde gelegd. Boeiend om over te praten met toekomstige

verpleegkundigen. Als docente Engels had ik echter wel een manco: zelf ben ik vooral op de hoogte van mijn eigen vakgebied, niet van ziekenverzorging. Daarom heb ik met een collega van de sector gezondheidszorg een avond gebrainstormd over de mogelijkheden van mijn thema. Samen ontdekten we heel wat aanknopingspunten voor onderwijs op de verpleegkundeopleiding. Tijdens een werkweek in Engeland met Driestar Hogeschool schafte ik een dikke pil aan: *Florence Nightingale: The Woman and Her Legend*. Deze heb ik helemaal doorgespit. Ook heb ik me verdiept in achtergrondartikelen.'

Van achtergrondinformatie naar ontwerp

Florence Nightingale is bekend geworden vanwege haar strijd tegen het gebrek aan hygiëne en goede ziekenzorg in de negentiende eeuw. In de Russisch-Turkse Krimoorlog (zie ook het kader op p.13), waar de situatie van de gewonden menonterend was, was zij degene onder wiens leiding de gewonden uiteindelijk op een menswaardige manier werden verzorgd. Dat had naast met hygiëne ook veel met goed management te maken. Na die tijd heeft Florence het standaardwerk

Notes on nursing gepubliceerd, met ideeën over verpleging die

voor vandaag de dag nog steeds van grote waarde zijn. In Engeland heeft ze de eerste verpleegstersschool opgericht, gebaseerd op deze ideeën. Internationaal heeft ze veel invloed gehad. Naast sociaal hervormer en schrijfster was ze ook statistica: ze vond het

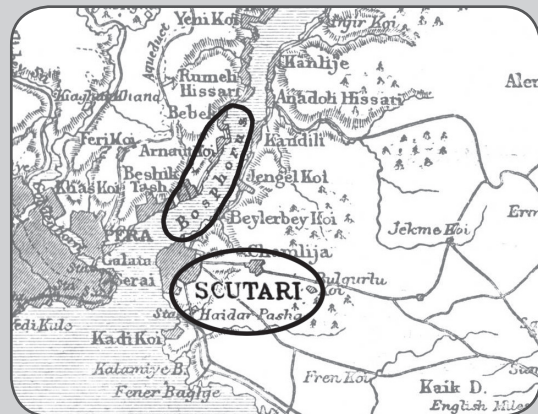
'The lady with the lamp'

pooldiagram uit. Dit diagram is een manier van presenteren van cijfers waarbij in één oogopslag de essentie kan worden afgelezen. Florence gebruikte dit voor het eerst om duidelijk te maken dat er in de Krimoorlog veel meer sterfgevallen waren als gevolg van de onhygiënische omstandigheden dan door de directe oorlogshandelingen.

Bij het ontwerpen van haar exemplaar stond Aline voor de uitdaging de problemen waar Florence voor gestaan heeft zo dicht bij de studenten te brengen dat zij die als hun eigen problemen zouden ervaren. Daarbij moest ze ook nog zorgen voor mogelijkheden om te groeien in taalvaardigheid Engels op de gebieden lezen, luisteren, schrijven en spreken. Samen met haar scriptiebegeleidster docente Willemieke Reijnoudt heeft ze hier uitgebreid over nagedacht. Aline: 'Zoals dat past bij exemplarisch onderwijs, heb ik ervoor gekozen gebruik te maken van authentiek bronmateriaal. Over cruciale momenten in Florence' leven is dit volop beschikbaar in de vorm van foto's en prenten van de familie Nightingale en het leven in hun tijd. Ik heb ook gebruikgemaakt van Engelstalige krantenberichten over de Krimoorlog, gedichten die deze veldslag beschrijven en bijbehorend beeldmateriaal. Verder heb ik fragmenten overgenomen uit het dagboek dat Florence bijhield. Daarnaast heb ik zelf, op basis van informatie uit boeken en artikelen, brieven geschreven zoals Florence ze zou kunnen hebben geschreven. Dit bronmateriaal krijgen de studenten in het exemplaar te zien, te lezen en te horen. Soms leest de docent er zelf iets van voor, vanuit een oude stoel die zo bij de familie Nightingale in de kamer kan hebben gestaan. Naar aanleiding van het bronmateriaal volgen schrijf- en spreekopdrachten. De schrijfopdrachten worden uitgevoerd via brieven en in een dagboek, vormen van schrijven die Florence zelf ook heeft toegepast. Een kroontjespen en wax om de brieven te verzegelen maken deze opdrachten speciaal en levensecht. Voorbeelden van spreekopdrachten zijn het uitspelen van situaties uit het leven van Florence, zoals het aan haar ouders voorleggen of ze in Duitsland mag gaan studeren of het verzamelen van geschikte verpleegkundigen die mee kunnen gaan naar het slagveld in de buurt van Istanbul. In die laatste situatie heeft één persoon de rol van Florence; de anderen worden daarbij in het Engels op hun motieven bevroegd. Op deze manier zijn inhouden en het gebruik van de Engelse taal op een natuurlijke manier met elkaar verbonden. Heel wat anders dan het aanleren van spelling, grammatica en woordjes vanuit een boek.'

Florence en de Krimoorlog

In 1853 breekt als onderdeel van de Russisch-Turkse oorlog de Krimoorlog uit. In de pers wordt gesproken over de mensonterende toestanden onder de zieke en gewonde soldaten. Florence, die intussen landelijk bekend is geworden, krijgt van de Britse minister

van oorlog het verzoek om naar Scutari aan de Bosporus, tegenover Istanbul, te gaan. Zij verzamelt 38 vrouwen om zich heen. Per schip vertrekken zij naar het oorlogsgebied. Wat ze daar aantreffen, is met geen pen te beschrijven: geen water, geen keukens, slecht sanitair, nauwelijks artsen en verplegers, een slecht georganiseerd leger en een almaar groter wordende groep gewonden. Met veel geduld en toewijding en vooral veel organisatievermogen weten Florence en de anderen orde in de chaos te scheppen. Zij doen er alles aan om ervoor te zorgen dat de gewonden op een menswaardige manier worden verzorgd. Florence wordt in die periode 'The lady with the lamp' genoemd, omdat ze 's nachts vaak met een lantaarn de ronde doet langs haar patiënten. Ze helpt hen dan eveneens bij het schrijven van brieven naar familieleden en geliefden.

English stories and letters

Dat het ontwerpen van het exemplaar veel tijd in beslag neemt, heeft Aline wel ervaren. 'Binnen een paar maanden moet zoets klaar zijn en uitgeprobeerd worden. In die periode deed ik soms pas om 03.00 uur 's nachts het licht uit', zegt ze daarover. Tegelijkertijd vond ze het boeiend om te doen. Het uitvoeren zelf kostte ook tijd: zo'n tien lessen van vijftig minuten. Betrokken collega's stelden Aline enkele van hun lessen beschikbaar, zodat ze wat langer achter elkaar met de studenten bezig kon zijn.

Spannend was natuurlijk de vraag hoe deze op het exempel zouden reageren. Aline: 'Als er bij binnenkomst in de klas een plastic zeil op tafel ligt, met potloden, stiften en schetspapier, staan studenten echt raar te kijken. "Mevrouw, waar sláát dit op, het is hier geen kleuterschool" en "We gaan toch zeker niet knutselen, ik ben echt niet creatief hoor", kreeg ik te horen. Klasgenoten stelden de wat verontwaardigde studenten gerust: ze zouden elkaar helpen. Toen even later het portret van een Engelse lady op het scherm verscheen en ze de vraag kregen met haar mee te gaan op reis door de geschiedenis van de verpleegkunde, maar dan wel met gebruikmaking van het Engels, was de reactie heel spontaan: natuurlijk! Het begrijpen van de teksten en brieven over Florence die ik als docente voorlas, viel diverse studenten in het begin niet mee. Ook het beantwoorden van de vragen die ik stelde, was niet gemakkelijk voor hen.² Maar al snel werden de zwakkeren geholpen door de beteren. Met elkaar wisten de dames (in deze klas zaten allemaal dames, dat is ook wel eens anders hoor) behoorlijk goed onder woorden te brengen wat ze aan de hand van foto's en teksten over Florence en haar leefomgeving hadden ontdekt: 'Ze is denk ik wel rijk', 'Ze is aardig, maar ziet er ook uit of ze goed weet wat ze wil', 'In dat grote huis waar ze woont, doet ze niet veel; het leven is er saai', 'Ze hoeft niet naar school, maar krijgt les van haar vader in bijvoorbeeld wiskunde en talen', 'Ze vindt verplegen leuk, dat is wel tof van haar', 'De mensen om haar heen kunnen niet zo leven: ze lopen niet in kleren, maar in jute zakken en leven op straat', 'Geld voor een ziekenhuis hebben ze niet.' In de dagboekjes verschenen aardige Engelstalige tekstjes naar aanleiding van de opdracht 'Write in your diary what you already know about Florence until now.'

Dear Florence, ♡
 I love you so very much, lady!
 Every day I think about you...
 I'm looking forward to you...
 I miss you so, Florence!
 Forever together..
 Yours & loving,
 Richard ♡

Over een roeping en een karakter

Dat Florence een roeping had om verpleegkundige te worden, vonden de studenten wel apart. Dat haar ouders het er niet mee eens waren, konden ze zich nauwelijks voorstellen. Er was dan wel gebrek aan goede ziekenhuizen, aan hygiëne en medicijnen, maar verder viel het toch wel mee? Aline vertelt: 'Groot was hun verbijstering toen ze ontdekten dat verpleegkundigen doorgaans dronken waren en nogal eens in bed lagen met patiënten om iets extra's te verdienen: "Dat is toch geen houding voor zusters?", "Stel dat wij in die tijd leefden!", "Hier moet direct

iets gebeuren", hoorde ik ze roepen. Kwaad als ze waren, was het zich in het Engels uitdrukken helemaal niet moeilijk meer. Het ging vanzelf. Wat er in de ziekenhuizen moest verbeteren, stond zo op papier. En wie als een van de weinigen in staat was iets aan deze chaos te doen, was helemaal duidelijk: Florence met haar achtergrond en haar karaktereigenschappen!'

Maar Florence ... mocht niet. Er waren nog heel wat moeilijkheden te overwinnen voor ze uiteindelijk ervaring kon opdoen in het verplegen van zieken. Zo was er een huwelijksaanzoek van Richard. Het kostte haar achttien maanden om over haar eigen besluit hier 'nee' tegen te zeggen heen te komen. En dan haar ouders, die niet achter haar stonden. Hoe moest ze die zo ver zien te krijgen dat ze in opleiding mocht? Van de opdracht om Florence een brief te schrijven over haar

liefdesverdriet en haar roeping in de ziekenverpleging maakten de meeste studenten veel werk. Weliswaar met behulp van een woordenboek, maar toch. Sommigen schreven een brief van Richard aan Florence. Aline, in een terugblik: 'Echt cool om die brieven te lezen. Ik wist niet dat mijn studenten zulke mooie zinnen konden maken. En wat zo bijzonder was: er waren diverse studenten bij die opeens graag foutloos wilden schrijven. Waar ze daar anders het belang niet van inzagen, maakten ze zich nu druk over het feit dat je in de (on)voltooid verleden tijd – ed achter

een werkwoord zet.' Ook op het uitspelen door de studenten van Florence' verzoek aan haar ouders om in het Duitse Kaiserswerth te mogen gaan studeren kijkt Aline enthousiast terug: 'Ik genoot er echt van toen ze hun stukjes helemaal in het Engels opvoerden. Af en toe hoorde ik een verengelsd Nederlands woord, maar ze deden het heel leuk.'

De roeping geconcretiseerd

Toen werd het oorlog, Krimoorlog in het gebied bij Istanbul. Florence Nightingale had intussen veel van de gezondheidszorg in Europa gezien en had scherp voor ogen wat ze daarin wilde veranderen. Ze was directrice van een ziekenhuis in Engeland geworden. Daar werkte ze vooral voor mensen uit de upper-middleclass. Ze leerde hier veel, maar of deze taak nu in lijn was met haar roeping? Landelijk genoot ze bekendheid. Toen in de pers berichten verschenen over de schrijnende situatie onder de gewonden en zieken in het Krimgebied, was heel Engeland geschokt. De minister van oorlog deed een beroep op

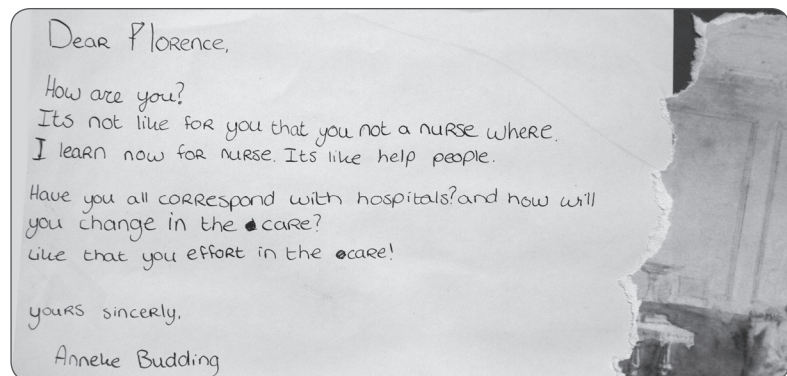
Florence om, samen met andere verpleegkundigen, een keer te brengen in de belabberde toestand van de gewonden. Florence stemde hiermee in. Maar wat was er precies aan de hand? Door wie moest ze zich laten vergezellen? Hoe moest ze het ter plekke aanpakken? Een nieuwe taak voor de studenten was: help Florence om geschikte verpleegkundigen te vinden. Met daaruit voortvloeiend de opdrachten om de goede route uit te stippelen en een plan van aanpak te maken voor het verbeteren van de noodtoestand. Aline: 'Het was geweldig om te zien hoe de studenten hiermee omgingen. Wat een creatieve stukjes werden er weer uitgespeeld, nu met als doel verpleegkundigen te recruteren en deze op hun motivatie te selecteren. En wat een gebruik van bronmateriaal! Oude krantenberichten en gedichten over de situatie in de oorlog had ik bewust niet versimpeld. Het niveau was stukken hoger dan ik volgens de referentieniveaus van de studenten mocht verwachten. Helemaal gerust was ik hier niet op. Maar omdat ze zo door de situatie gegepen werden, snapten ze gewoon wat er stond. Het probleem van Florence ging in ze zitten. Martin Wagenschein zegt dat je in je onderwijs gebruik moet maken van authentiek bronmateriaal. Water uit een bron smaakt immers lekkerder dan water uit een kruik. Weet je wat mijn ervaring was? Ik zag de studenten gewoon drinken. En ze *liepen* niet naar de bron, ze *renden* erheen! Met behulp van landkaarten en woordenboeken en door samen in gesprek te gaan kwamen ze zowel tot de goede route als tot een plan van aanpak dat bij nalezen nog veel op dat van Florence leek ook.'

Bemoediging en vertrouwen

Florence heeft na haar terugkeer uit de oorlog een verpleegstersschool in Engeland opgericht. Dat deed ze van het geldbedrag dat ze ontving als dank voor haar werk. Tot rond haar negentigste jaar heeft ze zich ingezet voor de verbetering van de hygiëne en de moraal in de ziekenzorg. Dit veelal vanaf de divan, want na haar terugkeer uit het Krimgebied is ze nooit meer volledig hersteld van de inzinking die ze daar kreeg. Bij het werken aan haar ideaal waren invloedrijke contacten, waarover ze kon beschikken doordat ze in hogere kringen verkeerde, haar van dienst. In de finale, de afsluitende act van het exemplaar, hebben de studenten hier kennis van genomen. Samen hebben ze ook Florence Nightingales 'Letter to nurses' gelezen, waarin ze als toekomstige verpleegkundigen worden bemoedigd in hun beroep

als een opdracht van God met veel mooie kanten om er voor mensen te zijn.

'De studenten zullen Florence denk ik nooit meer vergeten', aldus Aline. 'Ik heb gezien hoe betrokken ze meededen. Tegen mij zeiden ze over die betrokkenheid in het begin niet veel. Via collega's hoorde ik terug hoe enthousiast ze over mijn lessen waren. "Wat jij met die klassen hebt gedaan,

weten we niet. Maar ze hebben alles wat er aan de orde is geweest onthouden", werd er gezegd. Een ziekenhuisdirecteur die in een lessenmarathon iets over Florence wilde vertellen, hoefde zelf bijna het woord niet te nemen. "Het was één groot schietorkest aan informatie", vertelde hij. "Zelfs jaartallen wisten die dames te reproduceren." Zelf was Aline ontzettend trots op haar studenten. Er gebeurde veel meer dan ze had durven hopen. Toen ze dat liet blijken, waren de reacties verbaasd. Ze hadden het wel leuk gevonden, maar het vooral als ontspanning gezien. "Hebben we dan wat geleerd?", vroegen ze zich hardop af. En nog verbazingwekkender: "Zijn we dan met Engels bezig geweest?" Aline: 'Als er iets was gebeurd, was het wel dit: spelenderwijs bezig zijn met Engels en ondertussen veel leren. Ik denk dat het onderwerp en de opbouw van het exemplaar daar een grote rol in speelden. Minstens zo belangrijk was volgens mij het geven van verantwoordelijkheid en vertrouwen. Als docent ben je geneigd van MBO-studenten op het gebied van Engels geen hoge verwachtingen te hebben. Als je die wel hebt, gebeuren er bijzondere dingen. Neem maar van mij aan: als dit op het MBO lukt, lukt het elders ook.'

Noten

¹ Het exemplaar is uitgevoerd in leerjaar 1 van de opleidingen verzorgende niveau 3 en verplegende niveau 4.

² Zelf sprak Aline Engels en las ze Engelstalige teksten voor. Het gesprek hierover mocht desgewenst in het Nederlands worden gevoerd, doorspekt met Engelse woorden. Schrijfopdrachten en uit te spelen situaties moesten in het Engels plaatsvinden.